

χει οὐδ' ὁ ἐλάχιστος φόβος· σὰς βεβαιῶ θετικώτατα.»

*Επιταί συνήθεια.

**Π

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΩΓΩΝΟΣ

*Εράνισμα.

Πανταχοῦ σχεδὸν σήμερον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου θεωρεῖται ὁ πώγων ὡς ἀξιοπρεπὲς τοῦ ἀνδρὸς κόσμημα, καὶ ἀρρενωπὴν παρέχει καλλονὴν εἰς τὸν ἀνδρα τὸ δασὺ καὶ εὐμορφον γένειον. Κατὰ τοὺς παλαιότερους ὅμως χρόνους, καὶ ἰδίως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, διάφοροι κατὰ καιροὺς ἐπεκράτησαν περὶ τούτου γνῶμαι καὶ ποικίλα ὑπῆρξαν τὰ κοινωνικὰ ἔθιμα, εἰς ἃ ὑπετάχθη ἢ τε μορφῇ καὶ ἢ ὑπαρξίς αὐτῆ τοῦ πώγωνος.

Οὕτως ἐν πρώτοις οἱ Αἰγύπτιοι οὐ μόνον τὸ γένειον αὐτῶν ἔκειρον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν αὐτῶν τὴν κόμην, ἔνεκα πιθανῶς κλιματικῶν λόγων. Παραδίδεται δὲ πρὸς τούτους παρὰ τῶν ἀρχαίων, ὅτι πρῶτοι εἰσαγαγόντες τὴν διὰ ξυροῦ ἀποκοπὴν τοῦ γενείου ὑπῆρξαν οἱ Ἄβαντες, παλαιὰ φυλὴ, τὴν Θράκην τὸ πρῶτον οἰκοῦσα καὶ εἰς τὴν Φωκίδα κατόπιν μεταναστέυσασα. Παρεδέξαντο δὲ οὗτοι, λέγεται, τὸ ξυράφιον καὶ τὴν κουρὰν τοῦ γενείου, παρατηρήσαντες ὅτι ὁ πώγων οὐ μόνον ἐν γένει δύσχηστος ἦτο καὶ ὀχληρὸς, ἀλλὰ καὶ κινδυνώδης συνάμα ἐν ὄρα πολεμικῆς συμπλοκῆς.

Μεγάλως ἐτιμᾶτο τὸ γένειον παρὰ τοῖς Ἰσραηλιταῖς. Πολλαχοῦ δὲ μάλιστα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μαρτυρεῖται, ὅτι καὶ διὰ νόμου ἦν ἀπηγορευμένη ἡ ἀποκοπὴ τοῦ γενείου. Ὁ πώγων ἔθεωρεῖτο ἐν γένει παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ὡς ἔμβλημα τοῦ ἐλευθέρου καὶ ἀξιοπρεποῦς ἀνδρὸς, διὰ τοῦτο δὲ καὶ δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς δούλους ἢ γενειοτροφία, καὶ μεγάλη ἐνομιζέτο ὕβρις κατ' ἐλευθέρου ἢ βιαία τοῦ πώγωνός του ἀπομάδησις ἢ ἀποκοπή. Μόνον ἐν ὄρα πένθους, κατόπιν μεγάλου δυστυχήματος, ἠδύνατο ὁ φέρων πώγωνα νὰ κείρῃ αὐτὸν, ἂν τούναντιον δὲν προὔτιμα ν' ἀφήσῃ αὐτὸν καθειμένον καὶ ἀτημέλητον.

Οἱ Ἄραβες καὶ σήμερον ἔτι ἔχουσιν ἰσοῦν τὸν πώγωνα· ὀμνίουσι πρὸ αὐτοῦ ὑποσχόμενοι, ἐξορκίζουσι τοὺς ἄλλους, χάριν αἰτούμενοι παρ' αὐτῶν, ἐν ὀνόματι τοῦ πώγωνός των, καὶ μεγίστην ὑπολαμβάνουσιν ὕβριν τὴν βιαίαν ἀφαίρεισιν τοῦ γενείου, προτιμῶντες τὸν θάνατον μᾶλλον τοιοῦτου αἴσχους. Ἡ τοιαύτη δὲ περὶ τοῦ πώγωνος γνῶμη κρατεῖ ἔτι σήμερον καὶ παρ' ἄλλοις πολλοῖς τῶν ἀνατολικῶν λαῶν.

Οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς παλαιότερους καιροὺς ἔφερον δολιχρὸν τὸν πώγωνα, εἰς ἔμβλημα ἀρρενωπῆς ἀξιοπρεπείας, ἰδιαιτέρᾳ δὲ τῶν θεῶν εὐνοία ἐνομιζέτο τὸ ἄφθονον καὶ ὄραϊον γένειον. Παρ' Ὀμήρῳ ἦδη πολλαχοῦ ἀπαντᾶται μετ' εὐφημίας ἀναφερόμενος ὁ ὄραϊος πώγων τοῦ Νέστορος καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ Πριάμου καὶ

τοῦ Ὀδυσσέως καὶ ἄλλων ἡρώων τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας. Βραδύτερον ἤρξαντο οἱ Ἕλληνες κείροντες τὸν πώγωνα, καὶ Ἀλέξανδρος ἰδίως ὁ Μέγας λέγεται πρῶτος μετενεγκῶν τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐξ Ἀνατολῆς, καὶ διατάξας ἐν πρώτοις εἰς τοὺς στρατιώτας τοὺς τὴν ἀποκοπὴν τοῦ γενείου των. Καὶ γενικῶς μὲν οἱ Ἕλληνες ἐκείροντο τὸν πώγωνα ἐν τοῖς δημοσίοις κουρείοις, ὅπου καὶ τὴν κόμην αὐτῶν ἔκοπτον, καὶ δι' ἐλαίων καὶ μύρων ἠλείφοντο, καὶ τοὺς ὄνυχας τῶν χειρῶν αὐτῶν νυτρίπιζον ἐπὶ τὸ κομψοπρεπέστερον. Οἱ πλουσιώτεροι ὅμως αὐτῶν ἐκείροντο οἴκοι ὑπὸ δούλων, ἐπιτηδευομένων τοῦ κουρέως τὴν τέχνην.

Τὸ κατ' ἀρχὰς μεγάλως ἐπολεμῆθη ἐν Ἑλλάδι ὁ συρμὸς τοῦ κείρειν τὸν πώγωνα, καὶ πολλαχοῦ μάλιστα διὰ ῥητῶν νόμων ἀπηγορεύθη· ἀλλ' οὐχ ἦττον ὁ νεωτερισμὸς κατίσχυσε καὶ βαθμηδὸν ἐπεκράτησε γενικῶς. Οἱ σοφισταὶ μόνον καὶ οἱ κυνικοὶ φιλόσοφοι ἐπέμειναν πωγωνοφοροῦντες, ἐκεῖνοι μὲν ἐκ συνθηματικῆς σοβαρότητος, οὗτοι δὲ ἐκ περιφρονήσεως πρὸς τὰς κοινωνικὰς ἀπαιτήσεις καὶ τῆς κομψότητος καὶ καθαριότητος τοὺς νόμους.

Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπίσης μέχρι τοῦ τριακοστοῦ πρὸ Χριστοῦ ἔτους ἔτρεφον τὸ γένειον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἤλθον οἱ πρῶτοι κουρεῖς ἐκ Σικελίας εἰς Ῥώμην καὶ ἀπὸ τοῦ νεωτέρου Σκηπτιῶνος ἰδίως ἐγενικεύθη παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὸ ξυρὸν καὶ τοῦ πώγωνος ἡ ἀποκοπή. Ἐκτοτε μόνον αἱ κοινότεραι τάξεις ἔτρεφον τὸν πώγωνα, πρὸς ἀποφυγὴν πιθανῶς τῶν ἐξόδων τοῦ ξυραφίσματος, καὶ νέοι τινὲς ἐπίσης καλλωπισταὶ, οἵτινες διεμόρφουν τὸ γένειόν των κατὰ ποικίλα καὶ ἀλλόκοτα σχήματα, φιλαρέσκως χάριν τοῦ ὄραϊου φύλου τῆς Ῥώμης κομψεύμενοι. Μόνον δὲ περὶ τοῦ Γαίου Μάρκου, νικητοῦ τοῦ Ἰουγούρθα καὶ ἐπτάκις ὑπατεύσαντος, γνωρίζομεν, ὅτι ἔφερον ἀνέπαφον καὶ πλήρη τὸν πώγωνά του. Ἄλλως, μόνον πενθοῦντες οἱ τῆς ἀνωτέρας τάξεως ἄφινον πλήρες καὶ καθειμένον τὸ γένειον, οὐδεὶς δὲ Ῥωμαῖος, ὑπερβὰς τὸ 24 τῆς ἡλικίας τοῦ ἔτος, ἠδύνατο νὰ τρέφῃ πώγωνα μακρὸν, καὶ ἡ πρώτη μάλιστα διὰ ξυροῦ ἀποκοπὴ τοῦ γενείου ἦν ἐορτὴ πανηγυρικῶς τελουμένη. Ὁ Αὐγούστος π.χ. ἔδωκε τὴν ἡμέραν ταύτην πολυτελέστατον συμπόσιον, ὃ δὲ Νέρων ἀνέθηκε τὸν πρῶτόν του πώγωνα, ἐντὸς χρυσῆς κυτίδος, εἰς τὸν καπιτώλιον Δία. Οὕτω παρῆλθον οἱ τελευταῖοι τῆς δημοκρατίας αἰῶνες, μέχρις οὗ τέλος ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς, ἔνεκεν ὑπερσαρκωμάτων τινων, ἀσχημίζοντων τὴν κάτω σιαγόνα του, ἀφῆκε πάλιν τὸν πώγωνα. Πολλοὶ, ἐννοεῖται, ὑπῆρξαν οἱ τοῦ νέου συρμοῦ θιασῶται, καὶ πάντες τοῦ Ἀδριανοῦ οἱ διάδοχοι, μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, παρίστανται πωγωνοφόροι ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν.

Οἱ πρῶτοι τῶν Περσῶν βασιλεῖς ἐκόσμου τὸν πῶγωνα διὰ λεπτοῦ χρυσοῦ σύρματος.

Περὶ τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν διηγεῖται ὁ Τάκιτος ὅτι ἔκειρον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ γένειον φύλαι δὲ τινες μόνον, οἷον οἱ Γότθοι καὶ οἱ Λογγοβάρδοι, ἔφερον τὸν πῶγωνα καθειμένον. Οἱ Φράγκοι ἐθεώρουσαν αὐτὸν ὡς σημεῖον ἐλευθερίας καὶ τιμῆς, οἱ δὲ Μερσβίγιοι καὶ ἐκόσμου αὐτὸν διὰ χρυσοῦν παρυφῶν.

Κατὰ τὸν χριστιανικὸν μεσαιῶνα οὐδεὶς ἐκράτησεν ἀπολύτως συρμὸς, σπανία ὅμως ἦν ἐν γένει ἡ ἐντελής τοῦ πῶγωνος ἀποκοπή. Αἱ διάφοροι δὲ περὶ τούτου ἰδέαι τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν λαῶν προέβησαν μάλιστα μέχρις ἐκκλησιαστικῶν ἐριδῶν, καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ ἐκκλησία κατεμέμεφετο τὴν ῥωμαϊκὴν, ὅτι οἱ ἄγιοι τῆς ἦσαν ἀγένειοι. Ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ' διέταξε ῥητῶς, ὅπως ὁ ῥωμαϊκὸς κλῆρος κείρῃ τὸν πῶγωνα, εἰς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ κλήρου τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἔκτοτε δὲ παρέμειναν ἀμετάπτωτος ὁ θεσμὸς οὗτος παρὰ τῷ δυτικῷ κλήρῳ.

Ἡ τοῦ πῶγωνος κουρά κατέστη γενικωτέρα ἐν Εὐρώπῃ, ὅτε οἱ Ἴσπανοὶ ἔφεραν ἐξ Ἀμερικῆς νόσον τινα, ἐξ ἧς ἀπέπιπτον αἱ τριχες τῆς κόμης καὶ τοῦ γενείου· ἐν Γαλλίᾳ δὲ προσῆλθεν ἐπίκουρος τῆς ἀποκοπῆς καὶ ἄλλος λόγος, ἡ ἐντελής σπανότης τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ', ὃν ἔσπευσαν νὰ μιμηθῶσιν οἱ αὐλικοὶ ζυριζόμενοι, ὅπως ἔπραξαν βραδύτερον τὸ αὐτὸ ἐν Ἰσπανίᾳ οἱ αὐλικοὶ Φιλίππου τοῦ Ε', ὅστις σπανοπῶγων ἐπίσης ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον.

Ὁ καθειμένος καὶ μακρὸς πῶγων ἐπεκράτησε μακρότερον ἐν Ῥωσίᾳ, ὅπου Πέτρος ὁ Μέγας πρῶτος, θέλων ἴσως νὰ πολιτίσῃ καὶ κατὰ τοῦτο τοὺς Ῥώσους, διέταξε τὸ ξύρισμα τοῦ γενείου. Ἀλλ' οἱ Ῥῶσοι ὅμως ἠγάπων τὸν γηραιὸν τῶν πῶγωνα, καὶ οὐδ' αὐτὸς ὁ ἐπὶ τῶν πωγωνοφόρων ἐπιβληθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐστηροῦ αὐτοκράτορος φόρος κατώρθωσεν ἐντελῶς νὰ λειάνῃ τὰς σιαγόνας τῶν ὑπηκόων του.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος ἤρξατο ἐπικρατῶν πάλιν ἐν Εὐρώπῃ ὁ μύσταξ, ἀντὶ τοῦ ὑπογενείου, ἐν Γαλλίᾳ δὲ ἰδίως διετηρήθη γενικῶς σχεδὸν ἀπὸ τοῦ ΙΓ' Λουδοβίκου, ὅστις καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν, μέχρι τοῦ ΙΔ', ἐναντίον πάσης διαμαρτυρήσεως καὶ κατάρσεως τοῦ γαλλικοῦ ἰσρατείου, ὅπερ προέγραψε καὶ ἀπεκήρυττε τὸν μύστακα, εὖρημα τοῦ διαβόλου ἀποκαλοῦν αὐτόν.

Ἐν Γερμανίᾳ ὁ συρμὸς τοῦ κείρειν τὸν πῶγωνα παρηκολούθησε τὰ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ ἐπιζόμενα ἀπὸ τῆς ΙΑ' ἡδὲ ἑκατονταετηρίδος. Ὁ κλῆρος ὅμως ἀντέστη αὐτῷ πρὸς τὸν συρμὸν, ἐξηκολούθησε φέρων μύστακα καὶ πῶγωνα, καὶ μόλις περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος συνήνεσε νὰ ἀποκόψῃ ἀμφοτέρα, μικρὰς τινὰς μόνον παραγναθίδας δικτηρῶν εἰς παρηγορίαν του.

Ὁ δέκατος ἑννατος αἰὼν συνταράττει ὅλους καὶ συγχέει τὴν ἱστορίαν τοῦ πῶγωνος, οὐδὲ δύνανται τις νὰ παρακολουθήσῃ πλέον αὐτὸν, ἀφανιζόμενον ἢ ἐκλείποντα ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τὴν ἐφήμερον πνοὴν τοῦ εὐτραπέλου συρμοῦ. Ἐν γένει ὅμως δύναται τις ἀσφαλῶς πῶς νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι οἱ ἀνατολικοὶ μόνον λαοὶ ἔμειναν μέχρι σήμερον οἱ πιστότεροι τοῦ μύστακος καὶ τοῦ πῶγωνος φύλακες, τὰ δὲ τῆς δύσεως φύλα, ἄλλο ἄλλως κατὰ κοινωνικὰς τάξεις ἢ ἐπιτηδεύματα, καθ' ἠλικίαν ἢ κατ' ὄρεξιν, καλλιεργοῦσιν αὐτὸν ἢ προγράφουσιν.

A.

Ἡ κατωτέρω διήγησις εἶνε ἐν τῶν ὠραιωτάτων ἐπεισοδίων τῆς ἐπ' ἐσχάτων δημοσιευθείσης μυθιστορίας τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ Ὁκταβίου Feuillet, ἥτις ἐθεωρήθη ὡς ἐν ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς γαλλικῆς φιλολογίας. Διακρίνεται δὲ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ αἰσθήματος, τὴν χάριν τοῦ ὕφους, τὴν γλαφυρότητα τῶν εἰκόνων καὶ τὴν ψυχικὴν δύναμιν τῆς ἡρωϊκῆς. Τὸ ἐπεισοδίον δὲ τοῦτο εἶνε διήγησις γινομένη εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ d'Ebblis ἐν ἀνθρώπῳ τοπίῳ ὑπὸ τὴν αἰγίαν τῆς σελήνης. Ὡς δ' ὁ ἀναγνώστης συγκινεῖται ὑπὸ τῆς διηγήσεως ταύτης, οὕτω καὶ ἐν τῇ μυθιστορίᾳ συντείνει αὐτὴ εἰς τὸ ναυδῆσθαι μετὰ τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τὸν ἔρωτα τῆς Καρλόττας πρὸς τὸν ἀξιωματικόν. Τὸ ἐπεισοδίον τοῦτο εὕρηται ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς μυθιστορίας, ἔνθα ὁ ἀναγνώστης μετ' εὐχαριστήσεως εἶτι παρακολουθεῖ τὸν γεννιῶμενον ἔρωτα, ὅστις ἔμμελλεν ἔπειτα νὰ πολυήξῃ εἰς τὴν ἀποκαρτέρησιν καὶ τὰς ἐπανελημμένας θυσίας τῆς ἡρωϊκῆς. **A.

ΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΤΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ

Εὐρισκόμην τότε ὑπὸ τὸ Μέτζ. . . Κατὰ δὲ τὴν ἐσπέραν περὶ ἧς ὄμιλῳ, τὴν 27 Ὀκτωβρίου, διετάχθην νὰ μεταβιβάσω διαταγὰς τινὰς, ὧν τὴν σημασίαν ἐνόουν δυστυχῶς σαφέστατα! . . ὄφειλον κυρίως νὰ σταματήσω ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ ἐν τῶν ἡμετέρων συναγαγμάτων, οὗτινος ἐλησημόνησα τὸν ἀριθμὸν. Τὸ εἶχον καταφθάσει καὶ πράγματι σταματήσει. Ἐμελλον νὰναχωρήσω πάλιν. . . Ἐπερίμενον δὲ μόνον νὰναπνεύσῃ ὀλίγον ὁ ἵππος μου. . . Εὐρισκόμεθα τότε ἐν τινι πεδιάδι παρὰ τι χωρίον καλούμενον Κολυμβέ, νομίζω· αἱ φρικταὶ καταγιγίδες αἵτινες εἶχον διαρραγῆ κατὰ τὰς ἀποφράδας ἐκεῖνας ἡμέρας εἶχον κατευνασθῆ ἐπὶ τινὰς ὄρας, σελήνη δὲ ἤρεμος ἀνηνακλατὸ ἐπὶ τῶν τελματωδῶν ὑδάτων ἄτινα ἐκάλυπτον τὸ πεδίον. Ἡ φαντασία γεννᾷ παραδόξους συγκρίσεις· γεγονότων. Ἐπαρχει βεβαίως ἐλαχίστη σχέσις μεταξὺ τῆς μειδύσεως φύσεως ἥτις περιβάλλει ἡμᾶς ἐνταῦθα καὶ τῶν ἀηδῶν ἐκεῖνων ἐλῶν, ἀλλ' ὅμως ἡ ἀντανάκλασις αὐτῆ τῆς σελήνης ἐντὸς τῶν ὑδάτων μοι ὑπέμνησε τώρα ἐκεῖνα. . . καὶ οἱ ὠραῖοι οὗτοι κύκνοι οἱ κοιμώμενοι ἐκεῖ μοι ὑπέμνησαν τοὺς δραγόνους μου, οἵτινες ὡς ἐκεῖνοι ἔμενον ἀκίνητοι, περικαλυπτόμενοι ὑπὸ τῶν λευκῶν αὐτῶν μανδύων. . . Τὸ σύνταγμα, περιμένον νέας ὁδηγίας, ἔμενε παρατεταγμένον, τὰ ὄπλα ἔχον παρὰ πόδα. Εἶχεν ἀναφύῃ ἐν τῷ στρατοπέδῳ μεγάλη πυρὰ, περὶ τὴν ὁποῖαν ἀξιοματικοὶ τινες συνωμίλουν ταπεινῇ τῇ φωνῇ, σκυθρωπῆν ἔ-